

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ

ΣΤΗΝ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΑΘΗΝΑ, 26-2-24

Σε συνέντευξή μου στο 1^ο τεύχος του ηλεκτρονικού περιοδικού ART OF CRIME που δημοσιεύθηκε το Μάιο 2006 υπό τη δ/ση του Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, είχα αναφέρει ότι *βασική προϋπόθεση για να προωθηθεί η επιστήμη της Εγκληματολογίας είναι η έρευνα, διότι δεν αρκεί να παίρνουμε την επιστημονική εμπειρία άλλων. Πρέπει να έχουμε και δική μας...*

Την άποψη αυτή διαμόρφωσα από τη στιγμή που αποφάσισα να συνεχίσω τις μεταπτυχιακές μου σπουδές, στο πανεπιστήμιο Paris II. Η ακαδημαϊκή αυτή εμπειρία αποτέλεσε σημαντικό ορόσημο, δεδομένου ότι ήταν η τελευταία χρονιά που είχε τη διεύθυνση του μεταπτυχιακού ο αείμνηστος καθηγητής Jacques Leauté και ήμουν πολύ τυχερή γι' αυτό. Λειτουργούσε και το Ινστιτούτο Εγκληματολογίας και γενικά ήταν μια εποχή με μεγάλη επιστημονική κίνηση που οδήγησε σε νέες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής, όπως οι συμμετοχικές μορφές πρόληψης σε τοπικό επίπεδο.

Παρότι ήταν δελεαστική η πρόταση για να συνεχίσω εκεί την ακαδημαϊκή μου πορεία, η επιστροφή στην Ελλάδα και η ένταξή μου στον Τομέα Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, πριν από 3 δεκαετίες και πλέον, ήταν φορτισμένη από το όραμα ανάπτυξης της Εγκληματολογίας, μέσα και από την ανάπτυξη της εγκληματολογικής έρευνας. Ωστόσο, και παρά τη σχετική πρόοδο, τα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση δεν είναι θεαματικά.

Έτσι, παραπέμπω και πάλι σε όσα έλεγα, αυτή τη φορά στη συνέντευξή μου στο 5^ο τεύχος του ΕΔ της ΕΕΕ (Αύγ. 2019), ότι *η έρευνα δεν ενισχύεται οικονομικά και η κατάσταση επιδεινώθηκε αν λάβουμε υπ' όψιν μας ότι δεν χρηματοδοτείται ούτε το*

ένα και μοναδικό ετήσιο συνέδριο εξωτερικού για το οποίο ένα μέλος ΔΕΠ είχε τη δυνατότητα αποζημίωσης. Τα πανεπιστημιακά Εργαστήρια δεν έχουν χρηματοδότηση και η γραφειοκρατία απορρόφησης πόρων είναι μεγάλη και αποθαρρυντική, ενώ ακόμα και οι αξιολογήσεις της (τότε) ΑΔΙΠ δεν αναφέρονται στην ακαδημαϊκή έρευνα αν δεν είναι χρηματοδοτούμενη. Οπότε, πρόκειται για ένα φαύλο κύκλο που εν τέλει λειτουργεί εις βάρος του ουσιαστικού ζητούμενου.

Όμως, εκτός από τις παραπάνω «αντικειμενικές» δυσχέρειες υπάρχουν και άλλες που είναι κατά κάποιο εγγενείς στην ελληνική πραγματικότητα και αυτές αφορούν τόσο τη νοοτροπία που θεωρεί ότι η έρευνα χαρακτηρίζει μόνο τις θετικές επιστήμες όσο και την απουσία αξιοποίησης της υπάρχουσας ερευνητικής εμπειρίας από την επίσημη αντεγκληματική πολιτική. Αρκεί να αναλογιστώ -και άλλοι ίσως μαζί με εμένα- πόσες έρευνες έχουν κατατεθεί επίσημα στα αρμόδια υπουργεία και πόσες από αυτές αξιοποιήθηκαν κάπου..... Για να μην αναφερθούμε και στα κακώς κείμενα λόγω απουσίας κουλτούρας ερευνητικής δεοντολογίας.....

Ωστόσο, από τον 19ο αιώνα, οπότε θεμελιώθηκε η επιστήμη της Εγκληματολογίας, βασικός συντελεστής προόδου της επιστήμης αυτής υπήρξε η εμπειρική διερεύνηση του εγκλήματος, η οποία στήριξε και προώθησε τη θεωρητική του μελέτη.

Την άποψη αυτή μοιραζόταν πλήρως ο αείμνηστος καθηγητής Ιάκωβος Φαρσεδάκης, ο οποίος, ορμώμενος από το επιτυχημένο παράδειγμα της Σχολής Εγκληματολογίας και του Κέντρου Συγκριτικής Εγκληματολογίας του Montréal (Canada), μού πρότεινε να «υιοθετήσω» την *Εμπειρική Εγκληματολογία*, ως γνωστικό μου αντικείμενο. Φάνηκε για μία ακόμα φορά η ορθή κρίση και διορατικότητά του καθώς και η σφαιρική άποψή του αναφορικά με ένα φιλόδοξο πρόγραμμα που είχε εμπνευσθεί για τον Τομέα Εγκληματολογίας.

Έτσι, η Εμπειρική Εγκληματολογία έγινε μάθημα, βιβλίο και γνωστικό πεδίο που εντάχθηκε και στα σύγχρονα λεξικά Εγκληματολογίας στη χώρα μας, αναδεικνύοντας τη σημασία της επιστημονικής έρευνας στην πρόοδο της επιστήμης και στην κοινωνική της χρησιμότητα, μέσα από τη θεμελίωση της αντεγκληματικής πολιτικής.

Ο όρος 'εμπειρική' αποτελεί 'αντιδάνειο' από τη διεθνή βιβλιογραφία και αντανάκλα τη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου «..... μέσα από τη χρήση μεθόδων των

επιστημών του ανθρώπου και εν γένει μέσα από τη χρήση επιστημονικών μεθόδων και όχι μέσα από τη θεωρητική ανάλυσή του», όπως αναφέρεται στο ομότιτλο βιβλίο Criminologie Empirique, το οποίο μετράει ήδη 4 εκδόσεις στον Καναδά.

Θα ήταν, όμως, απλουστευτικό να εξομοιώνουμε οποιαδήποτε εμπειρική προσπάθεια με την επιστημονική έρευνα. Προς αποφυγήν αυτής της αυθαίρετης ταύτισης λαμβάνονται υπ' όψιν ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες αποτελούν τα *ελάχιστα κριτήρια επιστημονικότητας* (όπως η ύπαρξη επιστημονικής μεθόδου, η *ανεξαρτησία* της επιστημονικής έρευνας από άλλου είδους σκοπιμότητες και η δυνατότητά της να *αξιοποιήσει τη γνώση που έχει ήδη παραχθεί σε σχέση με τα σύγχρονα εμπειρικά δεδομένα*).

Εν κατακλείδι, η *Εμπειρική Εγκληματολογία* θα μπορούσε να οριστεί κατά τρόπο αντίστοιχο με εκείνον της *Εμπειρικής Κοινωνιολογίας*, η οποία -σύμφωνα με τον Τσαούση- *«χρησιμοποιεί τις έννοιες της καθαρής κοινωνιολογίας ως στοιχεία ανάλυσης της κοινωνικής πραγματικότητας που γίνεται αντιληπτή εμπειρικά»*. Στο πλαίσιο αυτό, η Εμπειρική Εγκληματολογία βασίζεται σε μεθόδους και στρατηγικές μελέτης της εγκληματικής πραγματικότητας ως κοινωνικού **και** ατομικού φαινομένου. Εν προκειμένω, η χρήση του όρου 'εμπειρική' παραπέμπει σε αυτό *«που προκύπτει από την εμπειρία ή τον πειραματισμό (π.χ. ως αποτέλεσμα πειραμάτων, μετρήσεων)»* (Μπαμπινιώτης).

Η επιλογή του τίτλου του παρόντος συγγράμματος εγγράφεται στο παραπάνω σκεπτικό, το οποίο οριοθετεί και το ευρύ πλαίσιο μέσα στο οποίο αξιολογούνται και επιλέγονται οι επιστημονικές έρευνες των οποίων επιχειρείται μια συστηματοποιημένη και κατά το δυνατόν κριτική ανάλυση. Αυτό δεν αφαιρεί, βέβαια, τίποτα από τη θεωρητική και μεθοδολογική συνθετότητα των διαφόρων εγχειρημάτων, που συντελεί ιδιαίτερα θετικά προς τη συναγωγή εγκυρότερων επιστημονικών πορισμάτων. Σε καμία περίπτωση, επίσης, δεν επιλέγονται οι έρευνες αυτές στη βάση της ομοιομορφίας των συμπερασμάτων τους, εφόσον από την αντίθεση παράγεται, πολύ συχνά, η σύνθεση που οδηγεί στη σφαιρικότερη γνώση.

Το παρόν εγχείρημα δεν επιδιώκει το χαρακτηρισμό της ποσοτικής αντιπροσωπευτικότητας και γίνεται εν γνώσει της έκτασης που καλύπτουν οι

υπάρχουσες εγκληματολογικές έρευνες, τόσο ποσοτικά όσο και θεματικά. Η επιδιωκόμενη αντιπροσωπευτικότητά του εστιάζει στους κυριότερους επιστημονικούς τομείς τους οποίους καλύπτουν οι εγκληματολογικές εμπειρικές προσεγγίσεις. Στο πλαίσιο αυτό, οι έρευνες που περιλαμβάνονται στο παρόν σύγγραμμα είναι αντιπροσωπευτικές των κυριότερων πεδίων επιστημονικής διερεύνησης και έχουν συμβάλει σημαντικά στην πρόοδο της επιστήμης της Εγκληματολογίας. Μία επιπλέον διάσταση που λαμβάνεται υπ' όψιν για την επιλογή των ερευνών αυτών είναι και εκείνη του σεβασμού των κανόνων ηθικής και δεοντολογίας.

Η κατανομή της ύλης ακολουθεί το διττό σχήμα, το οποίο απορρέει από την κρατούσα επιστημονική διάκριση στην Εγκληματολογία. Έτσι, οι επιστημονικές έρευνες κατατάσσονται σε δύο μέρη, ανάλογα με το γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται: στο *πέραςμα στην πράξη* και στην *κοινωνική αντίδραση*, ενώ το εισαγωγικό κεφάλαιο αφιερώνεται στις *μεθόδους και τεχνικές των εγκληματολογικών ερευνών*.

Είμαι, πράγματι, πολύ ικανοποιημένη που η 3η αυτή αναθεωρημένη και ιδιαίτερα απαιτητική έκδοση του μοναδικού στην Ελλάδα συγγράμματος της Εμπειρικής Εγκληματολογίας έγινε πραγματικότητα. Δεν ήταν εύκολο το εγχείρημα, αν σκεφθεί κανείς ότι έγινε εν μέσω όλων των πολλών και απαιτητικών υποχρεώσεων και χωρίς την ηρεμία που θα προσέφερε μια εκπαιδευτική άδεια, όνειρο θερινής νυκτός σε μια εποχή που εμείς οι λιγιστοί σηκώνουμε όλο το βάρος των ακαδημαϊκών και διοικητικών καθηκόντων στο πανεπιστήμιο και ειδικότερα στον Τομέα Εγκληματολογίας που, δυστυχώς, φυλλοροεί.

Στην προσπάθεια αυτή είχα αρωγούς τις συνεργάτιδές μου κ.κ. Ελένη Κοντοπούλου, Νομικό και Δρα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου και Έλλη Ανίτση, Ψυχολόγο και ομοίως Δρα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, τις οποίες ευχαριστώ θερμά για τη συμβολή τους στη βιβλιογραφική αποδελτίωση μέρους των ερευνών καθώς και τον κ. Δημήτριο Καλαμάρα, Δρα Κοινωνικής Στατιστικής Παντείου Πανεπιστημίου για τη συνδρομή του στην παρουσίαση μιας σειράς στατιστικών δεδομένων.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα εκφράζω πάντοτε στην οικογένειά μου για την πολύτιμη υποστήριξη που απλόχερα και διαχρονικά μού προσφέρει και, κυρίως, για την υπομονή και την κατανόησή τους.

Ευχαριστώ το Τμήμα μου και τους φοιτητές μου για τη συγκινητική ανταπόκριση που απολαμβάνει το ομότιτλο μάθημα (στο οποίο το παρόν σύγγραμμα αποτελεί διδασκόμενο εγχειρίδιο) επί τρεις δεκαετίες στο πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Ευχαριστώ θερμά τον εκδοτικό οίκο της Νομικής Βιβλιοθήκης και την αγαπητή Λίλα Καρατζά για την αγαστή συνεργασία και αυτή τη φορά. Μετράμε ήδη και μαζί αρκετές δεκαετίες συνεργασίας και αξίζει να επαινεθεί η γενικότερη στήριξη στις εκδόσεις εγκληματολογικού περιεχομένου ακόμα και με μηδαμινό κέρδος για την εταιρεία.

Όμως, οι μεγαλύτερες ευχαριστίες απευθύνονται στον μεγάλο απόντα από τη σημερινή εκδήλωση, τον αείμνηστο Ομότιμο Καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη για την εμπιστοσύνη του όλα αυτά τα χρόνια της γόνιμης συνεργασίας μας και βέβαια, τη συγγραφή του Προλόγου της παρούσας έκδοσης που όταν δημοσιευόταν τίποτα δεν προοιωνίζε ότι σήμερα δεν θα ήταν μαζί μας.

Και βέβαια, ευχαριστώ τους αγαπητούς συναδέλφους που παρουσίασαν σήμερα το βιβλίο μου, για τα καλά τους λόγια, το ενδιαφέρον τους και τη συναδελφικότητά τους που αντανακλάται στη συνεργασία μας τόσο στο πανεπιστήμιο όσο και στην ελληνική εταιρεία εγκληματολογίας.

Θερμά ευχαριστώ και όλους εσάς που σήμερα είστε κοντά μας και με τιμάτε με την παρουσία σας, φυσική ή διαδικτυακή.

Πάντα να ανταμώνουμε για καλό σκοπό!